

Louis Althusser – No li perdonaré mai haver matat a Hélène.

Louis Althusser. No li perdonaré mai haver matat Hélène. Però no puc renegar d'ell perquè hi ha petits fills que et vinculen a les persones que són d'un material indestructible. No sento cap compassió. Però em semblaria massa fàcil renegar de la seva amistat i negar el que li dec. Moltes vegades m'he preguntat: es pot ser fill d'un torturador? Sí. Els torturadors tenen fills. I aquests no deixen de ser-ne fills encara que la culpabilitat que el seu pare mai no va sentir no els deixi viure. Va ser per ell que vaig conèixer Bernard-Henri Lévy; encara que avui pugui sorprendre, un dels seus alumnes preferits. També Bernard, tan allunyat d'Althusser en tants aspectes, li ha mantingut sempre un respecte especial. Misteri de les empaties entre persones.

Hélène era una dona menuda i carinyosa que et feia còmplice de la seva manera de protegir el seu marit: un nen gran. "Sobretot vigila-me'l", em va dir a Barcelona un dia l'any 76. Per qüestions de feina, ella va haver de tornar a París i deixar-lo sol. Abans, Althusser s'havia tret els mitjons al restaurant mentre sopàvem, havia deixat mig plantats els centenars de persones que l'havien anat a escoltar a l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat, amb una fugida d'estudi, una faula sobre Plató, que no va durar ni deu minuts, s'havia passat tot un sopar amb diversos dirigents i militants del PSUC parlant en anglès amb una senyora, sense fer cas a ningú. Vigila-me'l.

Un dia de l'any 74, passejant pel jardí de **l'Escola Normal Superior**, amb aquell regust d'internat que tenia la vetusta seu de la *rue* d'Ulm, m'explicava xafarderies i historietes d'aquell pensionat que produïa savis a la millor glòria de França, protegits per un estrany dret no escrit a la impunitat, perquè com va dir el general De Gaulle: "*On peut pas condamner Voltaire*". Tot d'una Althusser va abaixar la veu: "Els companys de la meva promoció no em podien veure. Era l'únic que no era homosexual de tots ells".

El despatx de Louis Althusser a la planta baixa de l'Escola Normal Superior era com una cova. Fosc, atapeït i desordenat, parets brutes de color de gos com fuig, amb un cartell amb la XI Tesis sobre Feuerbach a la paret i una pissarra on probablement feia temps que no hi havia escrit ningú. El ritual d'anar a visitar-lo era sempre una incògnita, malgrat el que tenia de repetició. Et rebia amb dos petons. Et feia seure. A vegades començava un silenci inacabable, parapetat, ell, darrera una mirada perduda; intentant, jo, treure temes de

conversa sense arrencar-li una sola paraula. Passaven els minuts, els quarts, amb una lentitud obsessiva, fins que jo prenia la iniciativa d'aixecar-me i ell em responia amb els dos petons de comiat. Recordo les tornades cap al Panthéon i la *rue Soufflot*, caminant encorbat, com si la apersonada figura d'Althusser estigués sobre les meves espatlles.

Encara que sóc perfectament conscient que la dimensió irracional és una component essencial del comportament humà, estic convençut que irracional no vol dir que no sigui susceptible de ser explicat. Cal admetre, tanmateix, que, a vegades, l'explicació no és tant un exercici de veritat com una manera de consolar-se. El dia que Althusser va matar Hélène vaig pensar – desesperada racionalització de la tragèdia – que el seu era un problema d'immaduresa crònica. D'incapacitat de dir que no. I així ho vaig explicar, l'endemà, als alumnes de la classe que li vaig dedicar a la UAB. Les converses que havíem tingut al seu despatx se'm van il·luminar. Althusser era perfectament conscient que la seva obra intel·lectual estava en atzucac. En l'intent de legitimar el marxisme fent-ne una ciència li havia sostret tota la màgia: el que tenia de força utòpica i fins i tot de moral. En la seva guerra permanent amb el partit comunista mai no havia gosat donar el pas de dir que no i plantar-li cara. Sempre trobava una coartada. Una raó per no trencar del tot. Era prou conscient que la relació amb Hélène s'havia fet impossible però tampoc va tenir el coratge de dir que no. I Hélène va pagar per tots. Misèria de la dificultat de fer-se adult.

La mort d'Hélène va ser també la mort d'Althusser. Tot el que va venir després va ser vida porqueria d'un home arruïnat des del punt de vista mental i des del punt de vista moral. Jo ja no vaig tenir oportunitat de veure'l mai més. Els amics que el visitaven – els seus íntims – sortien corpresos. Però la imatge d'aquell home alt i gros, de mirada trista, amb un cap voluminós que sovint semblava que les seves espatlles no aconseguien aguantar dret, m'ha acompanyat sempre, com a icona de la incapacitat de viure. Li he d'agrair que em va prologar el meu primer llibre de filosofia – escrit conjuntament amb **Lluís Crespo**, però li hauria de retreure que no ens hagués advertit que el llibre podia millorar molt. No paga la pena.

Josep Ramoneda

Periodista, filòsof, director de la revista La Maleta de Portbou.